

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ, ΙΙΙ. 75

1. *τῇ δὲ ἐπιγιγνομένη ἡμέρᾳ*: η χρονολογική σειρά των γεγονότων θα ήταν η εξής (Gomme, II, 367-8): η πρώτη αθηναϊκή τριήρης με τους Κερκυραίους φυγάδες πρέπει να ξεκίνησε αμέσως για την Αθήνα· εκεί βρήκαν τους αρχηγούς των Κερκυραίων ολιγαρχικών που είχαν σταλεί στην Αθήνα (71.2). Οι Αθηναίοι τότε έστειλαν τη Σαλαμινία και την Πάραλο στη Ναύπακτο με εντολές στον Νικόστρατο να επέμβει στην Κέρκυρα· έτσι αν ληφθούν υπόψη οι ανάλογες αποστάσεις, μεσολαβούν 5 μέρες για να φτάσει το πρώτο αθηναϊκό πλοίο από την Κέρκυρα στην Αθήνα· 3-4 μέρες για να ληφθεί η σχετική απόφαση στην εκκλησία του δήμου και να ετοιμαστούν τα δύο ιερά πλοία· 4 μέρες για να φτάσουν η Πάραλος και η Σαλαμινία στη Ναύπακτο και 5 περίπου μέρες για να προετοιμαστεί ο Νικόστρατος και να ταξιδέψει στην Κέρκυρα. Συνεπώς ο Νικόστρατος με τα αθηναϊκά πλοία έφτασε στην Κέρκυρα 18-20 μέρες μετά τη δολοφονία του Πειθία και των άλλων δημοκρατικών.
 - *Νικόστρατος ὁ Διετρέφους*: πβ. επίσης Θουκ., IV. 129.2. και Αριστοφ., Σφ., 81. Ο στρατηγός Νικόστρατος φαίνεται ότι διακρινόταν για τη μετριοπάθειά του.
 - *βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου*: στη Ναύπακτο –νευραλγική θέση για τον έλεγχο της εξόδου του Κορινθιακού κόλπου και για τα ταξίδια στη δύση– ναυλοχούσε μόνιμα μοίρα του αθηναϊκού στόλου. Ο Νικόστρατος διοικούσε τριήρεις ειδικές για αποβάσεις – ελαφρές, ταχύπλοες και ευέλικτες. Στην αποστολή του Νικόστρατου στην Κέρκυρα συμμετείχαν και τα δύο ιερά πλοία, Σαλαμινία και Πάραλος.
 - *Μεσσηνίων*: στη Ναύπακτο είχαν εγκατασταθεί Μεσσήνιοι εξόριστοι με τη βοήθεια των Αθηναίων στο τέλος του τρίτου Μεσσηνιακού πολέμου (459 π.Χ.)· οι Μεσσήνιοι αυτοί έκτοτε χρησίμευαν ως μάχιμα πληρώματα του αθηναϊκού στόλου.
 - *δέκα μὲν ἄνδρας*: στη συμβιβαστική αυτή πρόταση περιλαμβανόταν ο όρος να δικαστούν οι δέκα πρωταίτιοι του πραξικοπήματος και ιδίως της δολοφονίας των δημοκρατικών, ανάμεσα στους οποίους θα ήταν και οι πέντε ολιγαρχικοί που είχαν καταδικαστεί αρχικά για την υπεξαίρεση ξυλείας από τα ιερά τεμένη (70.4.)· ωστόσο οι δέκα αυτοί άντρες δεν έμειναν να δικαστούν ή μάλλον είχαν εξαφανιστεί πριν ο Νικόστρατος κάνει τις προτάσεις του.
 - *σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους*: ο Νικόστρατος τηρεί στάση διαλλακτική

– απόρροια όχι τόσο του μετριοπαθούς χαρακτήρα του αλλά διπλωματικής ευελιξίας· ο Αθηναίος στρατηγός ήξερε ότι το συμφέρον της Αθήνας υπαγόρευε την επικράτηση της ηρεμίας και της συμφιλίωσης στο νησί, για να μπορέσει να γίνει αποδεκτή όσο το δυνατόν ευρύτερα η σύναψη μιας πλήρους συμμαχίας με την Κέρκυρα και για να ευδοκιμήσει επίσης η συμμαχία αυτή. Φυσικά τα γεγονότα που ακολούθησαν διέψευσαν τις ελπίδες του Νικόστρατου. Το κοινωνικό και πολιτικό ρήγμα που δημιουργήθηκε στην Κέρκυρα ήταν πια αγεφύρωτο.

2. *οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται*· εκτός από τον Πειθία που δολοφονήθηκε υπήρχαν βέβαια και άλλοι αρχηγοί της δημοκρατικής παράταξης στην Κέρκυρα. Δεν αποκλείεται, καθώς παρατηρεί ο Marchant (ad loc.), οι προστάται ν' αποτελούσαν τα μέλη του ηγετικού οργάνου των δημοκρατικών.

► *πείθουσιν... ξυμπέμψειν*· οι δημοκρατικοί πίστευαν ότι η παρουσία αθηναϊκών πλοίων στην Κέρκυρα θα αποθάρρυνε κάθε αντιδραστική ενέργεια των ολιγαρχικών.

3. *τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς*· ο στόχος των δημοκρατικών για την αμοιβαία αυτή ανταλλαγή των πλοίων ήταν προφανής: αφενός ήθελαν ν' απαλλαγούν από ένα σημαντικό αριθμό ολιγαρχικών (περίπου 200)· αφετέρου να παραμένουν αυτοί δίκην ομήρων στον αθηναϊκό στόλο προς αποθάρρυνση αντιδραστικών κινήσεων στην Κέρκυρα εκ μέρους των ομοφρόνων τους. Ανάλογη τακτική –την αποστολή δηλαδή πολιτικών αντιπάλων σε μέρος όπου αυτοί γίνονταν ακίνδυνοι (εκτόπιση)– εφάρμοσε και ο τύραννος της Σάμου Πολυκράτης (Ηροδ., ΙΙΙ. 44).

► *δείσαντες... ἱερόν*· φυσικό ήταν, ύστερα από τα γεγονότα που προηγήθηκαν, να τρέφουν οι ολιγαρχικοί δυσπιστία και καχυποψία για τις προθέσεις των αντιπάλων τους, αλλά και για τη μεταχείριση που θα τους έκαναν οι Αθηναίοι, εφόσον αυτοί είχαν ήδη εκδηλώσει τη διάθεση να τιμωρήσουν τους Κερκυραίους ολιγαρχικούς που επιχείρησαν να δημιουργήσουν αναταραχή (72.1).

► *Διοσκόρων ἱερόν*· η θέση του ιερού των Διοσκούρων (Κάστορα και Πολυδεύκη) στην Κέρκυρα είναι άγνωστη· η λατρεία των Διοσκούρων είχε την αφετηρία της στη Σπάρτη. Βλ. L. Farnell, *Greek Hero-Cults and Ideas of Immortality* (1921), σσ. 175 κ.εξ.

4. **Νικόστρατος... ανίστη**· ο Νικόστρατος –άνθρωπος ήπιος και μετριοπαθής– προσπαθούσε να σηκώσει τους ολιγαρχικούς από το ιερό των Διοσκούρων και να τους πείσει να επιβιβαστούν στα πλοία· οι ολιγαρχικοί όμως δεν είχαν εμπιστοσύνη στον Νικόστρατο και στους Αθηναίους και παρέμεναν αμετάπειστοι.
- **ὁ δὲ δῆμος... ἀπιστία**· οι δημοκρατικοί βρήκαν μάλλον ως πρόφαση τη στάση των ολιγαρχικών που είχαν καταφύγει ως ικέτες στο ιερό των Διοσκούρων, και αφού οπλίστηκαν πήγαν στα σπίτια των αντιπάλων τους και τους αφαίρεσαν τα όπλα και σκότωσαν μάλιστα όσους συνάντησαν μπροστά τους. Η άρνηση των ολιγαρχικών να σηκωθούν από το ιερό και να επιβιβαστούν στα πλοία ήταν βέβαια εξοργιστική για τους δημοκρατικούς, οι οποίοι υποπεύονταν ένοπλη αντίδραση· έτσι ο αφοπλισμός των ολιγαρχικών τους έκαμε ακίνδυνους.
 - **εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε**· η παρέμβαση του Νικόστρατου υπήρξε πράγματι σωτήρια για έναν αριθμό ολιγαρχικών· η συμπεριφορά του στρατηγού ρυθμίζεται στην περίπτωση αυτή όχι μόνο από το συμφέρον της πατρίδας του που ήθελε βέβαια την Κέρκυρα στη συμμαχία της με όσο το δυνατόν όμως περισσότερο συμφιλιωμένο το λαό της, αλλά και από το γεγονός ότι ο ίδιος δεν ήταν άμεσα αναμεμειγμένος στα πολιτικά πάθη των Κερκυραίων.
5. **ὁρῶντες δὲ οἱ ἄλλοι**· πρόκειται γι' αυτούς τους ολιγαρχικούς που δεν είχαν καταφύγει στο ιερό ως ικέτες καθώς και γι' αυτούς που δεν είχαν κληθεί να επανδρώσουν τα πέντε πλοία.
- **ἐς τὸ Ἑραιον**· το Ἑραιον –ο ναός της Ἑρας Ακρίας– δεν έχει εξακριβωθεί πού βρισκόταν· ή στο λόφο που ήταν κοντά στο λιμάνι του Αλκίνου ή στην πεδιάδα που απλώνεται ανάμεσα στην πόλη και το φρούριο στο απέναντι νησί ή εκεί όπου σήμερα βρίσκεται το μοναστήρι της αγίας Ευφημίας. Gomme, II, 370 κ.εξ. Πάντως η μετακίνηση των ολιγαρχικών από το ιερό της Ἑρας Ακρίας στο νησί Βίδο έγινε για λόγους ασφαλέστερης κράτησής τους και για απομόνωσή τους από άλλους ομόφρονές τους.
 - **ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἑραίου νῆσον**· δηλαδή στο νησί Πτυχία, που σήμερα ονομάζεται Βίδο. Μερικοί όμως πιστεύουν πως πρόκειται για τη θέση όπου βρίσκεται η σημερινή πόλη Κέρκυρα – που χωριζόταν ίσως τότε από την ξηρά με ένα κανάλι. Πβ. Marchant, XXII και Gomme, II, 371.

• Ευνόητο είναι ότι ο Νικόστρατος μπροστά στον αγεφύρωτο διχασμό που είχε επέλθει στην Κέρκυρα έβλεπε ότι η συμφιλίωση που είχε επιτευχθεί μεταξύ ολιγαρχικών και δημοκρατικών ήταν προσωρινή και η συνθήκη συνδιαλλαγής μεταξύ τους εύθραυστη¹. Έτσι λοιπόν ο Αθηναίος στρατηγός δεν είχε αυταπάτες ως προς τη διάρκεια και τη σταθερότητα της συμφωνίας ένταξης της Κέρκυρας στην αθηναϊκή συμμαχία, που αποφασίστηκε τότε υπό τις έκρυθμες και ανώμαλες εκείνες συνθήκες.

Το ότι ο Νικόστρατος είχε την πεποίθηση αυτή, αποκαλύπτεται από τις θετικές αντιδράσεις του στις προτάσεις των δημοκρατικών ν' αφήσει σ' αυτούς πέντε αθηναϊκά πλοία και να πάρει μαζί του ισάριθμα κερκυραϊκά – επανδρωμένα μάλιστα με πληρώματα προερχόμενα από τη μερίδα των ολιγαρχικών². Τα επιχειρήματα των δημοκρατικών ότι η ενέργεια αυτή θ' αποθαρρύνει ενδεχόμενες εχθρικές κινητοποιήσεις των ολιγαρχικών εναντίον τους έρχονται έτσι να προστεθούν στη διαμορφωμένη ήδη γνώμη του Νικόστρατου ότι η κατάσταση ήταν ρευστή και αμφίρροπη ακόμη – οπότε δεν δίστασε να ικανοποιήσει αμέσως το αίτημα των δημοκρατικών.

• Η στάση του Νικόστρατου απέναντι στους ολιγαρχικούς ικέτες είναι φιλόανθρωπη: προσπαθεί να τους σηκώσει από εκεί και να τους δώσει θάρρος – επιδιώκοντας έτσι ν' αποτρέψει αναζωπύρωση των πολιτικών παθών. Εξάλλου ο Νικόστρατος παρεμβαίνει προστατευτικά, για να εμποδίσει τη σφαγή των ολιγαρχικών, καθώς αυτοί αρνούνται πεισματικά ν' αφήσουν το ναό και να επιβιβαστούν στα πέντε πλοία που ετοίμαζαν οι δημοκρατικοί. Τη στάση αυτή του Νικόστρατου δεν πρέπει να τη δούμε μόνο ως συμπεριφορά που πηγάζει από τον μετριοπαθή χα-

1. Ο Νικόστρατος ήξερε ότι η συμφωνία εκείνη είχε γίνει σε στιγμή που η διαπραγματευτική θέση της μιας πλευράς – των ολιγαρχικών – ήταν μειονεκτική: συνεπώς με την πρώτη ευκαιρία η συμφωνία αυτή θα παραβιαζόταν. Εξάλλου έβλεπε πως η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού στην Κέρκυρα ήταν σχεδόν αδύνατο ν' αποκατασταθεί και πως μια απλή συνθήκη δεν μπορούσε να εξομαλύνει την εμφύλια εκείνη αναταραχή.

2. Προφανώς το αίτημα αυτό των δημοκρατικών είχε δύο στόχους: (α) να θυμίσουν τα πέντε αυτά αθηναϊκά πλοία διαρκώς στους ολιγαρχικούς ότι πίσω από το δήμο βρισκόταν αισθητή η παρουσία της μεγάλης δύναμης που τον υποστήριζε, πράγμα που απέτρεπε κάθε εχθρική αντίδραση εναντίον του. (β) ν' απομακρύνουν με διπλωματικό τρόπο όλους τους επικίνδυνους ολιγαρχικούς από την πόλη επιβιβάζοντάς τους στα πλοία ως πληρώματα, και (γ) να τους κρατούν αυτούς ως ομήρους.

ρακτήρα του, αλλά και ως σκόπιμο διπλωματικό χειρισμό που απέβλεπε στην άμβλυνση της πολιτικής κρίσης και στην αποκατάσταση συμφιλίωσης και ηρεμίας στο νησί – πράγμα που εξυπηρετούσε καλύτερα τα αθηναϊκά συμφέροντα³.

3. Πάντως μερικοί σχολιαστές υποστηρίζουν πως ο Θουκυδίδης μεταχειρίζεται τον Νικόστρατο –σε σύγκριση με τον Ευρυμέδοντα– με κάποια ιδιαίτερη αβρότητα. Πβ. CLASSEN-STEUP, ad loc.